

EDITORIAAL – 11 JULI 2011

“Een verdere groei van onderzoeksmiddelen acht ik alleen realistisch langs externe weg. Vandaar het belang van een verhoogde slagkracht van de Dienst Onderzoekscoördinatie bij het stimuleren van externe projectaanvragen. De tweede geldstroom, de BOF-middelen dus, zit in de huidige context duidelijk aan zijn limiet. Ik vermoed eerder dat ik de eerste vicerector uit de recente geschiedenis zal zijn die geconfronteerd zal worden met dalende budgetten. Dat schept zo zijn eigen uitdagingen ...” (Campuskrant, 18 november 2009)

In de toekomst kijken blijft risicovol. Vraag is in hoeverre bovenstaande uitspraak juist blijkt te zijn. In een moeilijke economische context, heeft de Vlaamse Regering beslist extra te investeren in onderzoek en innovatie. Hiervoor is een mooi groeipad uitgetekend, dat zowel de acute besparingen die in 2010 en 2011 werden doorgevoerd, als de jarenlange sluipende erosie van het onderzoeksgeld door niet-indexering, compenseert.

De keuze van de overheid is moedig en toekomstgericht. Het is begrijpelijk dat ze hierbij voornamelijk inzet op de innovatie en valorisatie van het onderzoek en op de grote maatschappelijke uitdagingen waar Vlaanderen en Europa mee geconfronteerd worden. Er is ook een voorkeur voor specifieke initiatieven met een hoge visibiliteit. Graag maak ik dan ook enkele kanttekeningen.

Ruimte en steun voor het niet-gericht, fundamenteel onderzoek.

De K.U.Leuven rekent het tot haar maatschappelijke opdracht om via onderzoek en onderwijs mee antwoorden te formuleren op de grote problemen van onze tijd. Wij pleiten hierbij voor een evenwicht tussen de financiering van niet-gericht onderzoek - de basis voor de innovatie van morgen en overmorgen - en het onderzoek gericht op translatie en innovatie in het nu. De twee extremen zijn nefast, de universiteit die zich laat insluiten in de hoek van de kenniscreatie (de ‘ivoren toren’) en zo tekort schiet bij zijn maatschappelijke opdrachten, en een exclusieve focus op kortetermijndenken, welke ons onvoldoende voorbereidt op de uitdagingen van morgen.

Het is belangrijk hierbij de verschillende financieringskanalen goed te positioneren, met elk een eigen specificiteit. Het FWO hoort hierbij het kanaal te blijven voor het niet-gericht onderzoek. Een analyse van de projecten die door het FWO gefinancierd worden, leert dat vele van die projecten zich inderdaad inschrijven in de uitdagingen die de Vlaamse overheid uittekent in haar plan ‘Vlaanderen in Actie’ en zijn vertaling in ‘innovatieknooppunten’. De vraag die we ons moeten stellen is echter of die projecten welke niet in deze concrete doelstellingen inschrijven, dan ook minder steun verdienen. Het antwoord is naar mijn mening: nee. Wij pleiten voor kenniscreatie als een maatschappelijke en culturele waarde op zich. Bovendien vormt deze kennis mede de essentiële basis voor een antwoord op de uitdagingen waar we morgen en overmorgen mee geconfronteerd worden. FWO-mandaten en -projecten vormen iets meer dan 20 % van de onderzoeksuitgaven van de K.U.Leuven, dit aandeel en de eigenheid van het FWO verdienen bescherming.

De K.U.Leuven als sleutelspeler voor innovatie

Wat de bijdrage van onze universiteit betreft aan de innovatie en valorisatie nu, is het mooie dat we daar onze plaats reeds innemen. De K.U.Leuven staat aan de top in Europa voor wat betreft onderzoek in samenwerking met de industrie en andere maatschappelijk actoren zoals de overheid. Dit uit zich onder meer door de omvang en de reële inzet van de patentenportfolio van de universiteit. Wat de opbrengst van octrooien betreft, meten we ons met de grootste universiteiten op wereldvlak. Het is paradoxaal dat samen met de vraag vanwege overheid en maatschappij om bij te dragen aan de economische en maatschappelijke innovatie in Vlaanderen, deze uitstekende prestatie recent in de kranten als een sterk negatief element werd voorgesteld. De universiteit zou zich aan de industrie uitverkopen. Terzijde, indien zou blijken dat de Vlaamse universiteiten aan de staart van het Europese peloton hangen voor wat innovatie betreft, zou dit tot een even grote verontwaardiging van de kranten en publieke opinie leiden, in mijn ogen ditmaal terecht.

Als we abstractie maken aan de nood van kranten om de controverse op te zoeken, blijft het nuttig om de onderliggende aannames van deze opinies te analyseren. De kritiek gaat uit van de veronderstelling dat de industrie op deze wijze het onderzoek stuurt en de integriteit van het onderzoek hypothekeert. Dit is een bijzonder interessant debat (dat trouwens binnenkort in het Metaforum verder uitgespit wordt), maar ik wil hier focussen op een ander element. In mijn ogen vertrekt dergelijk kritiek van een lineair innovatiemodel, waarbij achtereenvolgens welgedefinieerde stadia worden doorlopen door verschillende spelers welke op elkaar zijn ingesteld als een estafette

team. Eenmaal de race door één lid gelopen is en de estafettestok doorgegeven, zit zijn/haar taak erop. De realiteit is anders, en de universiteit heeft in haar streven naar innovatie net zo goed de expertise en inbreng van de industrie nodig. Het is precies deze interactie die tot de mooie resultaten leiden die de K.U.Leuven in dit domein kan voorleggen.

Aandacht voor BOF en IOF

De nieuwe initiatieven van de overheid worden meestal ingebed in strikt controlerend en sturend kader. Wij pleiten juist voor meer vrijheid en toekenning van financiën op basis van geleverde prestaties. Stel de universiteiten voor hun verantwoordelijkheid en reken ze af op hun prestaties.

Hierbij wil ik een pleidooi houden voor zowel BOF als IOF.

Beide financieringskanalen vormen de cruciale hefboomen voor het beleid dat de universiteit kan voeren. Beide financieringskanalen zitten ook in de carcan van een gesloten enveloppe financiering, welke leidt tot een concurrentieslag tussen de Vlaamse universiteiten, die soms met het mes tussen de tanden gevoerd wordt.

Bij de belangrijke inspanningen die de Vlaamse overheid levert voor de financiering van het onderzoek in Vlaanderen, blijft het Bijzonder Onderzoeksfonds volledig afwezig. Er zijn enkele gerichte initiatieven die via het BOF geadmistreerd zullen worden. Maar de observatie blijft dat een kwalitatief en kwantitatief stijgende wetenschappelijk output in Vlaanderen niet leidt tot een gelijke stijging van een essentiële hefboom van het onderzoeksbeleid van de universiteiten welke tot deze resultaten leidt. Ook hier houd ik geen pleidooi voor een blanco cheque aan de universiteiten, maar wel voor meer vrijheid gekoppeld aan verantwoording voor de geleverde prestaties.

In de context van de grote zorg voor innovatie in het economische weefsel van Vlaanderen, is de beperkte investering in het Industrieel Onderzoeksfonds moeilijk te plaatsen. Objectief is dit fonds met 17 Mio €/jaar voor Vlaanderen ondergefinancierd, ook al wanneer we de prominente plaats van de Vlaamse universiteiten in het innovatiegebeuren in Vlaanderen appreciëren. De integratie van de academische hogescholen in de universiteit, die nu wel erg dichtbij komt, versterkt nog dit deficit. Het IOF zou één van de belangrijke kanalen moeten vormen voor de positionering en uitbouw van het onderzoek in de 'university colleges'. Hier speelt mogelijk de nood aan visibiliteit voor initiatieven van de overheid een rol. Ook voor wat het IOF betreft, wil ik een sterk pleidooi houden voor financiering van het onderzoek aan de universiteiten met een langetermijn visie. IOF is bij uitstek een kanaal waarbij men de klemtoon kan leggen op de concrete uitdagingen waarvoor onze maatschappij nu staat. Geef de universiteiten de nodige beleidsruimte, gekoppeld aan de prestaties die in het domein van de innovatie effectief geleverd worden.

Halverwege deze beleidsperiode, een woord van dank

Allereerst wil ik hier alle leden van de Dienst Onderzoekskoördinatie danken voor hun enorm enthousiasme, steun en inzet. Deze vormen echt de sleutel van de ondersteuning van de onderzoekers aan de K.U.Leuven en ik ben ervan overtuigd dat dit door de onderzoeksgemeenschap naar waarde geapprecieerd wordt.

Dit jaar kreeg de DOC een nieuwe structuur. De leidraad was een nog betere ondersteuning van de onderzoekers, met expertisedomeinen die elk een eigen aanspreekpunt kregen. Het illustreert de kwaliteit en inzet van de DOC medewerkers dat deze nieuwe structuur en werkwijze zo snel geïmplementeerd kon worden.

Twee personen wil ik hier extra vermelden. Josée Houben, voor vele onderzoekers het eerste contact met de DOC tijdens hun loopbaan en symbool voor een warme en persoonlijke interesse voor die loopbaan, ging met pensioen. Dit sluit voor vele onderzoekers zonder twijfel een periode af.

Herlinde Leemans koos voor nieuwe uitdagingen in de dienst ICTS. Lirias zit nu op een scharnierpunt. Met de implementatie van Open Access en de inclusie van de hogescholen/'university colleges' in Lirias, wordt Lirias een centraal element in de ontsluiting van de gepubliceerde output van de K.U.Leuven. Het is de verdienste van Herlinde dat dit mogelijk werd.

Het laatste woord van dank is voor de onderzoekers. De inzet en expertise van de leden van de Onderzoeksraad en de IOF-raad kan moeilijk onderschat worden en wordt door alle onderzoekers van de K.U.Leuven erkend. Maar de prestaties van de K.U.Leuven op het gebied van onderzoek, innovatie en valorisatie zijn natuurlijk dé verdienste van alle onderzoekers zelf. Voor hen het finale woord van dank.

Peter Marynen